

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

## **Elektronické hlasování a principy volebního práva**

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Benková  
Studijní program: B6701 Politologie  
Studijní obor: Politologie  
Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Dočekalová, Ph. D.

Hradec Králové, 2020



## Zadání bakalářské práce

**Autor:** Kristýna Benková

**Studium:** F17BK0038

**Studijní program:** B6701 Politologie

**Studijní obor:** Politologie

**Název bakalářské práce:** Elektronické hlasování a principy volebního práva

**Název bakalářské práce AJ:** Electronic Voting and Principles of Suffrage

### Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se zabývá dodržováním principů volebního práva v elektronickém hlasování a je zaměřena především na distanční hlasování přes internet. V rámci principů volebního práva klade důraz zejména na princip tajnosti, který se v kontextu elektronického hlasování jeví jako nejproblematictější. Cílem této práce je popsat elektronické hlasování v zemích Evropy, kde hlasování v minulosti fungovalo nebo ještě úspěšně funguje, a analyzovat, jak nastavené parametry elektronického hlasování splňují principy volebního práva. Teoretická část představí principy volebního práva a popíše způsoby elektronického hlasování včetně toho, jak se elektronické hlasování vyvíjelo. Analytická část bude zaměřena na komparaci vybraných zemí (Estonsko, Švýcarsko, Norsko, Nizozemsko a Irsko). Jako proměnné jsou u internetového hlasování stanoveny doba trvání hlasování, termín hlasování, počet oprávněných voličů a počet voličů, kteří hlasovali elektronicky. Dále možnost změny nebo přehlasování elektronicky uděleného hlasu a počet voličů, kteří tuto možnost využili. Časově se práce vymezuje na období od roku 2005 (první využití elektronického hlasování v Estonsku) do současnosti.

Antoš, Marek. 2013. "Internetové hlasování a jeho kolize s ústavními principy volebního práva." *Správní právo* 2013, č. 3, 140-154. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/internetove-hlasovani-a-jeho-kolize-s-ustavnimi-principy-volebniho-prava.aspx> (25. 6. 2019). Antoš, Marek. 2008. *Principy voleb v české České republice: [doplněno o srovnání se státy Evropské unie]*. Praha: Linde. Baldersheim, Harald, Jo Saglie, Signe B. Segard. 2013. *Internet Voting in Norway 2011: Democratic and Organisational Experiences*. Oslo: Institue for Social Research. Bochsler, Daniel. 2009. "Can the Internet Increase Political Participation? An Analysis of Remote Electronic Voting's Effect on Turnout". SSRN.com. Dostupné na: [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=1456827](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1456827) (25. 6. 2019). Brunclík, Miloš, Novák, Miroslav a kol. 2014. *Internetové volby. Budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?* Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON). Chytilík, Roman et al. 2009. *Volební systémy*. Portál, s. r. o. Klíma, Karel. 2017. *Ústavní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Reterová, Sylvie. 2008. *Alternativní způsoby hlasování. Od tradičních metod k on-line volbám*. Olomouc: Periplum. Solvek, Mihkel, Vassil, Kristjan. 2016. *E-voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments Over Ten Year*. University of Tartu: Johan Skytte Institute of Political Studies.

**Garantující pracoviště:** Katedra politologie,  
Filozofická fakulta

**Vedoucí práce:** Mgr. Pavla Dočekalová, Ph.D.

**Datum zadání závěrečné práce:** 27.6.2019

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 19. 6. 2020

Handwritten signature in black ink, appearing to read "Kristýna Běloň".

## **Poděkování**

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce, Mgr. Pavle Dočkalové, Ph.D., za ochotu, věcné připomínky a čas, který mi věnovala v průběhu psaní této bakalářské práce. Dále bych také ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mne po celou dobu studia podporovali. V neposlední řadě také děkuji svým kolegům z katedry politologie.

Benková, Kristýna. 2020. *Elektronické hlasování a principy volebního práva*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

### **Anotace**

Práce se zabývá dodržováním principů volebního práva v průběhu elektronického hlasování a zaměřuje se především na distanční internetové hlasování. Největší důraz je kladen na princip tajnosti, který se v kontextu elektronického hlasování jeví jako nejproblematictější. Cílem této práce je popsat elektronické hlasování v zemích Evropy, kde hlasování v minulosti fungovalo nebo ještě úspěšně funguje, a analyzovat, jakým způsobem nastavené parametry elektronického hlasování splňují principy volebního práva. Teoretická část se zaměřuje na principy volebního práva, způsoby elektronického hlasování a jeho historický vývoj. Analytická část je věnována jednotlivým zemím, kde elektronické hlasování v minulosti fungovalo nebo ještě stále úspěšně funguje.

**Klíčová slova:** principy volebního práva, elektronické hlasování, internetové hlasování, internet, volební právo

Benková, Kristýna. 2020. *Electronic Voting and Principles of Suffrage*. Hradec Králové: University of Hradec Králové. Bachelor Thesis.

### **Annotation**

The bachelor thesis deals with the observance of the principles of suffrage in the course of electronic voting and focuses primarily on remote internet voting. The greatest emphasis is placed on the principle of secrecy which seems to be the most problematic in the context of electronic voting. The thesis aims to describe electronic voting systems in European countries, where electronic voting worked in the past or is still working successfully; and to analyze how the set parameters of electronic voting meet the principles of suffrage. The theoretical part focuses on the principles of suffrage, methods of electronic voting, and its historical development. The analytical part is devoted to individual countries in which electronic voting worked in the past or is still working successfully.

**Keywords:** principles of suffrage, e-voting, internet voting, internet, suffrage

## Obsah

Úvod.....	1
1 Elektronické hlasování.....	6
1.1 Elektronické hlasování ve volební místnosti.....	8
1.2 Distanční elektronické hlasování .....	9
2 Principy volebního práva .....	10
2.1 Všeobecnost .....	10
2.2 Rovnost .....	11
2.3 Přímost .....	12
2.4 Tajné hlasování .....	12
3 Vývoj elektronického hlasování.....	14
3.1 Estonsko.....	15
3.2 Nizozemsko.....	15
3.3 Irsko .....	15
3.4 Norsko.....	16
3.5 Švýcarsko.....	16
4 Role internetového hlasování.....	18
5 Zabezpečení elektronického hlasování.....	22
6 Počet voličů, kteří hlasovali elektronicky .....	26
7 Termín a doba trvání hlasování.....	32
8 Možnost změny elektronicky uděleného hlasu .....	35
Závěr .....	39
Prameny a literatura .....	42

## Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka č. 1 - Způsoby hlasování ve volbách .....	7
Tabulka č. 2 - Elektronické hlasování ve vybraných zemích .....	14
Tabulka č. 3 - Nabízené způsoby hlasování .....	20
Tabulka č. 4 - Způsoby zabezpečení hlasování .....	23
Tabulka č. 5 - Načasování elektronického hlasování .....	32
Tabulka č. 6 - Možnost změny hlasu .....	36
Obrázek č. 1 - Průběh elektronického hlasování v Estonsku.....	24
Obrázek č. 2 – Termíny voleb v Estonsku.....	33
Graf č. 1 - Podíl uživatelů internetu ve vybraných zemích .....	19
Graf č. 2 - Volební metody ve Švýcarsku – kanton Ženeva .....	26
Graf č. 3 - Počet voličů .....	27
Graf č. 4 - Volební účast v Estonsku .....	29
Graf č. 5 - Volební účast ve Švýcarsku .....	30
Graf č. 6 - Změny elektronicky odevzdaných hlasů .....	38



## Úvod

Internet proměnil naše životy v několika posledních letech velmi významným způsobem. Tyto změny se neuskutečnily pouze v každodenním životě běžného člověka, ale značné změny se promítly také do politické sféry. Zejména se pak změnila forma vedení politické kampaně a v mnoha státech se stále častěji diskutovaným tématem stávaly internetové volby. Výjimkou není ani Česká republika, kde se tato možnost opakovaně také diskutuje nejen napříč politickým spektrem, ale k tomuto tématu se samozřejmě vyjadřují i odborníci (Lubis 2018: 290). Ačkoliv byl v roce 2010 pilotní projekt součástí koaliční smlouvy, internetové volby se v České republice nikdy nekonaly.

V souvislosti s rozšířením pandemie COVID-19 byly odloženy místní volby ve Velké Británii a ve Francii. Regionální volby v Baskicku a Galicii byly odloženy, dokud se současná situace nezlepší. Dvě kola doplňovacích senátních voleb byla odložena také v České republice. Přestože by se mohlo zdát, že téma elektronického hlasování bylo na určitou dobu upozaděno, s rozšířením pandemie COVID-19 se otázka internetových voleb dostává opět do popředí. Rada Evropské unie upozorňuje na možnost, že volební účast by za současných situací mohla klesnout na historické minimum. Současně však varuje, že rozšíření onemocnění by nemělo vést k podkopávání základních lidských svobod, mezi které jistě řadíme svobodné volby. Dokonce pak Rada Evropy připouští, že elektronické hlasování či hybridní<sup>1</sup> verze hlasování, by se mohly stát v této nelehké době důvěryhodnou cestou (Council of Europe 2020).

Internetové volby jsou celosvětově diskutovaným fenoménem nejen z bezpečnostních důvodů, ale také kvůli zachování principů volebního práva. Situace je o to zajímavější, že konsensus nepadá ani napříč evropskými zeměmi, dokonce ani v zemích Evropské unie (Maurer, Barrat 2017: xxiv). Každá země zastává svůj názor, a tak semůžeme setkat s tím, že co je v jedné zemi legální, označuje druhá za protiústavní<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Kombinující různé způsoby voleb.

<sup>2</sup> Spolkový ústavní soud označil hlasovací stroje používané v Německu za protiústavní.

Tato bakalářská práce se zabývá dodržováním principů volebního práva, kterými jsou všeobecnost, přímost, rovnost a tajnost, během elektronického hlasování ve vybraných zemích, kde hlasování stále úspěšně funguje nebo v minulosti fungovalo. Hlavním cílem této práce je zjistit, jakým způsobem nastavené parametry elektronického hlasování zabezpečují dodržování principů volebního práva v zemích, kde hlasování v současnosti funguje. Dále pak zda jsou parametry elektronického hlasování v daných zemích nastaveny tak, aby minimalizovaly vznik kolizí tohoto hlasování s principy volebního práva, či nikoliv. Časově se práce zaměřuje na období od roku 2005 (první internetové hlasování v Estonsku) až do konce roku 2019. Jako klíčové země pro tuto bakalářskou práci jsou vybrány Estonsko, Švýcarsko, Norsko, Nizozemsko a Irsko. Geograficky se tedy práce zaměřuje pouze na evropský kontinent a vybrány byly země, které mají s elektronickým hlasováním zkušenosti. Velmi důležitou roli v této práci bude hrát Estonsko, které je průkopníkem na poli internetového hlasování. Dále také Švýcarsko, které v posledních měsících dožalo značných změn v elektronickém hlasování, a zcela záměrně byly do této bakalářské práce začleněny zbylé země, kde od pilotních projektů či celostátního hlasování bylo odstoupeno. Tento záměr sleduje především to, zda právě možné porušení principů volebního práva nevedlo ke zrušení elektronického hlasování v dané zemi.

Aby bylo možné dosáhnout výše stanovených cílů, bylo nutné velmi precizně stanovit komparativní kritéria neboli proměnné, které jasně odpoví na otázku, jakým způsobem nastavené parametry elektronického hlasování dodržují principy volebního práva. K dosažení výše uvedených cílů bude použita komparativní analýza, kdy na případech vybraných zemí budou srovnány způsoby, jimiž je zajišťováno dodržování základních principů volebního práva.

Jako proměnné byly stanoveny role elektronického hlasování, zabezpečení internetového hlasování a počet voličů, kteří hlasovali elektronicky. Dále termín a doba trvání hlasování a v neposlední řadě možnost změny elektronicky uděleného hlasu. Tyto proměnné jsou stanoveny záměrně tak, aby bylo možné co nejpodrobněji zjistit, jakým způsobem nastavené parametry hlasování splňují principy volebního práva. Každá z výše uvedených proměnných je přímo provázána s jednotlivými principy volebního práva, kterými jsou všeobecnost, rovnost přímost a tajné hlasování. Klademe si za cíl odpovědět na zásadní otázku, a to jak jsou nastaveny parametry

elektronického hlasování a jak jsou takto nastavené parametry schopny zajistit dodržování principů volebního práva.

Ačkoliv je bezpečnost elektronického hlasování velmi diskutovaným tématem, jedná se spíše o problematiku zabezpečení týkající se specialistů z oboru informačních technologií. Z tohoto důvodu zabezpečení hlasovacích systémů v souvislosti s možným únikem dat či kybernetických hrozeb nebude v této práci nijak reflektováno, ačkoliv může přímo souviset s principem tajnosti. Práce se zaměří pouze na základní nastavení elektronického hlasování, tak aby bylo možné vysvětlit, jakým způsobem je zabezpečena tajnost hlasování. Dále také nebude brán ohled na to, jaký politický systém je v dané zemi nastolen, protože to není pro tuto práci stěžejní. Principy volebního práva jsou aplikovatelné bez ohledu na formu politického systému, která v dané zemi funguje. Dalším faktem, který bylo rovněž nutné vzít v potaz, je skutečnost, že v Estonsku funguje projekt internetového hlasování úspěšně již téměř 15 let, zatímco v Norsku nebyl projekt internetového hlasování úspěšný, což vedlo k jeho brzkému ukončení. Je tedy více než jasné, že k estonskému modelu bude k dispozici mnohem více dat a informací než k norské cestě.

Tato práce bude členěna na teoretickou a analytickou část. Teoretická část se zabývá elektronickými volbami a elektronickým hlasováním, principy volebního práva a jejich vysvětlením. Další kapitolou této části jsou také způsoby elektronického hlasování. Samostatnou kapitolu tvoří historický vývoj elektronického hlasování ve vybraných zemích. Analytická část je strukturována na základě výše uvedených proměnných. Dále se kromě komparace také zaměřuje na možné kolize elektronického hlasování s principy volebního práva.

Internetové volby jsou v odborné literatuře často skloňovaným tématem. Logicky větší zájem projevují o toto téma autoři v zemích, kde bylo hlasování zavedeno nebo kde jsou pilotní projekty v různých fázích implementace. Problematikou elektronického hlasování se na celosvětové úrovni zabývá Alexander Trechsel, který byl jedním z prvních, kdo poskytl poznatky o elektronickém hlasování. Sami estonští autoři ho označují za klíčovou osobnost, která přispěla k zavedení internetového hlasování v Estonsku (Solvek, Kristjan 2016: 14). Genezí internetových voleb se zabývají velmi podrobně estonští autoři Mikhel Solvak a Kristjan Vassil, kteří stojí za vznikem knihy,

kteřá pojednává o desetiletém fungování estonského systému a bude jedním ze stěžejních pramenů i pro tuto bakalářskou práci. Další osobností, která se zaměřuje na právní aspekty využívání nových technologií ve volbách a také na volební účast v souvislosti s moderními postupy při hlasování, je Ardita Driza Maurer. Tato autorka stojí za aktualizovanými standardy pro elektronické hlasování a je spoluautorkou Doporučení Rady Evropy o normách pro elektronické hlasování. Dále je také spoluautorkou knihy E-voting Case Law, která je exkurzem po třinácti zemích a příslušných judikaturách daných zemí, kde hlasování funguje nebo v minulosti fungovalo (Maurer, Barrat 2017). Tato kniha se zaměřuje spíše na to, jakým způsobem probíhala změna souvisejících zákonů, nikoliv však na dodržování principů volebního práva.

V České republice se problematikou internetových voleb zabývají Sylvie Reterová a zejména Miloš Brunclík, který je jedním z hlavních autorů knihy Internetové volby: Budoucnost, nebo slepá ulička demokracie? K tématu internetových voleb a možným kolizím s principy volebního práva se několikrát vyjadřoval také český právník Marek Antoř. Principy volebního práva v elektronickém hlasování nejsou tématem, jemuž by se věnovalo mnoho autorů, a to zejména v mezinárodním srovnání. Výše uvedený autor se vyjadřoval především v kontextu toho, jakým způsobem by mohlo zavedení elektronického hlasování zasáhnout do principů volebního práva v České republice. V tomto článku vycházel pak z úspěšného estonského případu (Antoř 2013).

Současná literatura se věnuje především problémům, které jsou spojovány se zabezpečením internetového hlasování. Z politologického hlediska byl také často zkoumán dopad na volební účast, který byl v mnohých zemích motivací k zavedení elektronického hlasování (Brunclík, Novák a kol. 2014: 172).

Mnoho publikací se také zaměřuje na možnou implementaci voleb v České republice nebo genezi elektronického hlasování ve světě. Souborná publikace o dodržování principů volebního práva či literatura zabývající se kolizí internetového hlasování s principy volebního práva chybí. Vzhledem k těmto skutečnostem se tato práce zaměřuje na zabezpečení principů volebního práva v elektronickém hlasování napříč vybranými evropskými zeměmi. Jako hlavní zdroje informací pro tuto práci budou

sloužit zejména webové stránky jednotlivých institucí ve vybraných zemích, protože tyto weby poskytují základní informace a mnohdy také detailní statistiky.

## 1 Elektronické hlasování

Abychom se mohli v další kapitole zabývat volebními principy v elektronickém hlasování, je nutné nejprve vysvětlit pojem elektronické volby a elektronické hlasování. Slovní spojení elektronické volby má širší význam a je potřeba zdůraznit, že elektronické volby a elektronické hlasování jsou dva odlišné pojmy. Obecně můžeme označit volby za elektronické, pokud byly elektronické technologie využity v nějaké fázi volebního procesu. Zejména pak můžeme hovořit o přípravě volebních seznamů, identifikaci voličů, samotném hlasování, počítání hlasů nebo zjišťování volebních výsledků. Na této definici se shodují také autoři odborné literatury a Rada Evropy definuje elektronické volby jako volby, ve kterých jsou elektronické technologie používány alespoň v jedné fázi volebního procesu (Council of Europe 2004). Naproti tomu elektronické hlasování je způsob, kdy byla některá z technologií přímo použita k odevzdání hlasu a bez této technologie by volič nemohl svůj hlas odevzdat a ten by následně nemohl být započítán. V praxi to tedy znamená, že o elektronickém hlasování hovoříme v případě, kdy volič využil jinou možnost než vhození papírového volebního lístku do volební urny (Brunclík, Novák a kol. 2014: 24).

Dále se zaměříme na rozdíl mezi elektronickým a internetovým hlasováním. Nutno podotknout, že v této terminologii panuje mnohdy nejednotnost, což může souviset také s tím, že každá země svůj systém hlasování pojmenovala na základě svého rozhodnutí. Tato nejednotnost může představovat komplikaci i při následném překladu do českého jazyka. Při použití elektronického hlasování nemusí být vždy použit internet, ale hlas lze pouze zaznamenat do stroje, který může nebo nemusí být umístěn ve volební místnosti<sup>3</sup>. Internetové hlasování je jedním z druhů elektronického hlasování, které můžeme během voleb využít. V zásadě lze říci, že se jedná o způsob hlasování, kdy je využíván počítač nebo jiný prostředek, který má k dispozici internetové připojení. Toto hlasování pak můžeme dále dělit na nevzdálené a vzdálené (distanční), kdy největší rozdíl spočívá v tom, jakou mírou kontroly disponuje volební orgán. V případě, že volební orgán nedisponuje kontrolou nad zařízením, které je

---

<sup>3</sup> Hlasovací stroj je možné umístit na kterékoliv veřejné místo.

použito k volbě, hovoříme o distančním (remote) hlasování. V opačném případě se jedná o hlasování nevzdálené.

**Tabulka č. 1 - Způsoby hlasování ve volbách**

Míra kontroly ze strany volebních orgánů	Způsob odevzdání hlasu		
	Elektronické technologie		Papírový hlasovací lístek
	Internet	Ostatní elektronické technologie	
<b>Nízká*</b>	Internetové hlasování (remote internet voting)	Mobilní telefon (SMS), digitální televize, fax	—
<b>Střední**</b>	Kiosk voting		Korespondenční hlasování
<b>Vysoká***</b>	Hlasovací terminál s internetovým připojením	Hlasovací terminál bez internetového připojení	Odevzdání hlasu ve volební místnosti

\*Volební orgány nemají žádnou kontrolu nad tím, jak volič hlasuje a zároveň nemohou kontrolovat volební infrastrukturu – nemají kontrolu nad koncovým zařízením, které volič využije k odevzdání hlasu.

\*\*Volební orgány nemají kontrolu nad tím, jak volič hlasuje, ale mohou kontrolovat infrastrukturu – doručené volební lístky nebo hlasovací přístroj.

\*\*\*Volební orgány disponují kontrolou nad tím, jakým způsobem volič hlasuje a zároveň kontrolují volební infrastrukturu.

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 15*

Hlavním cílem všech výše uvedených technologií je zajisté zjednodušení volebního procesu a urychlení nejen samotného hlasování, ale také vyhodnocení volebních výsledků. Samozřejmě záleží vždy na konkrétní zemi, jakým způsobem je ochotná moderní technologie zakomponovat do volebního procesu. S využíváním elektronických technologií během voleb vyvstávají na povrch otázky týkající se nejen bezpečnosti, ale také kolize s principy volebního práva. Abychom se mohli do detailů zabývat těmito kolizemi, je nutné v první řadě vysvětlit jakým, způsobem funguje elektronické hlasování. To můžeme primárně dělit na distanční hlasování, nebo hlasování ve volební místnosti, kdy volební komise disponuje vysokou mírou kontroly.

### **1.1 Elektronické hlasování ve volební místnosti**

Během elektronického hlasování ve volební místnosti je využíván hlasovací terminál, který může či nemusí disponovat připojením k internetu. Je tedy nutné, aby se volič dostavil do volební místnosti, kde ale nevhodí svůj hlas do volební urny, nýbrž ho zaznamená do hlasovací terminálu. Jedná se o hlasovací DRE stroj, který je pod částečnou kontrolou volebních orgánů. Toto zařízení disponuje displejem a tlačítky, pomocí nichž volič zvolí svého kandidáta. Dále je zařízení schopné voliči vytisknout potvrzení toho, jak hlasoval, což může sloužit pro následnou kontrolu. Tento systém se však využívá jen zřídka. Přední výhodou tohoto systému spočívá především v rychlosti sčítání hlasů, snížení nákladů na tisk papírových volebních lístků, dále v možnosti nastavení jazykových mutací nebo snadném hlasování pro osoby se zdravotním postižením. Mezi nevýhody se řadí podle odborníků zejména to, že tyto stroje jsou značně manipulovatelné. Tyto systémy jsou dnes využívány v USA, Brazílii a Indii (Brunclík, Novák a kol. 2014: 172).



## 1.2 Distanční elektronické hlasování

Distanční hlasování<sup>4</sup> je způsob hlasování, které neprobíhá v řádné volební místnosti (Antoš 2008: 139). Nejvíce využívaným typem distančního elektronického hlasování je internetové hlasování, kdy je možné volit z jakéhokoliv počítače či jiného zařízení, které je připojeno k internetu. V první řadě dochází k jednoznačné identifikaci voliče, která může probíhat například použitím elektronického občanského průkazu, ID karty s pinem či volební karty, kterou volič obdržel poštou. Po identifikaci na předem určené webové stránce se objeví volební lístek, kde hlasující vybírá svého kandidáta. Svou volbu potvrdí a hlas je následně zašifrovaný odeslán. Systémy se v zemích liší především v tom, zdali může volič svou volbu během trvání hlasování změnit. Tato práce se zaměřuje primárně na internetové distanční hlasování.

Mezi výhody tohoto způsobu hlasování můžeme zařadit jistě zvýšené pohodlí pro voliče, rychlejší sčítání hlasů nebo zjednodušení hlasování pro občany se zdravotním postižením či pro osoby trvale žijící v zahraničí. Diskutovanými tématy jsou zejména volební účast, kdy nebyl zaznamenán rapidní nárůst po zavedení tohoto typu hlasování, ale také finanční úspory, které by měly přínosem zejména v dlouhodobějším horizontu (Brunclík, Novák a kol. 2014: 172).

---

<sup>4</sup> Remote voting neboli vzdálené hlasování.

## 2 Principy volebního práva

Vzhledem k tomu, že tato práce je exkurzem napříč elektronickým hlasováním v Evropě, není možné vycházet z principů voleb v České republice, ale je nutné se na celou situaci podívat spíše nadnárodní optikou.

Dále je také nutné brát na zřetel, že dva z následujících států nejsou členskými státy Evropské unie, není tedy možné vycházet pouze z předpisů a stanovisek Evropské unie, ačkoliv pro nás budou tyto předpisy důležité. Stěžejními dokumenty v oblasti volebních principů pro nás bude Všeobecná deklarace lidských práv, která stanovuje, že *„každý občan má právo a možnost bez jakýchkoli rozdílů volit a být volen v pravidelných volbách, jež se budou konat na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva, tajným hlasováním zabezpečujícím svobodu hlasování“* (Všeobecná deklarace lidských práv; článek 21). Dále tato práva garantuje také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, konkrétně se jedná o článek č. 25, který deklaruje totéž jako Všeobecná deklarace lidských práv (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; článek 25).

Vzhledem k tomu, že nejen Estonsko, které je největším průkopníkem v internetové demokracii, je členem Evropské unie již od roku 2004, je pro nás také velmi důležitá Evropská úmluva o ochraně základních svobod, zejména pak její dodatkový protokol (Antoš 2008: 13). Dalším dokumentem, který využijeme pro jasné stanovení principů volebního práva je Kodex správných postupů ve volebních záležitostech, který zpracovala Benátská komise při Radě Evropy (Antoš 2008: 15). Vzhledem k výše uvedeným zdrojům se tato práce bude zabírat principy volebního práva, které jsou společné pro všechny zkoumané země. Jsou jimi všeobecnost, rovnost a přímost volebního práva a dále pak princip tajného hlasování.

### 2.1 Všeobecnost

Všeobecné volební právo prošlo za poslední dvě století značným vývojem a dnes ho i v České republice s komunistickou minulostí vnímáme jako něco, co nám automaticky náleží. Jestli některý z principů volebního práva ušel velký kus cesty, pak

zajisté právo všeobecné, které bylo dříve omezováno majetnickým či daňovým cenzem, který dnes již v Evropě neznáme. Dalším omezením, které není až tak dávné, je volební právo pro ženy, které nebylo například ve Švýcarsku zavedeno až do roku 1971. Poslední evropskou zemí, která zavedla volební právo pro ženy, bylo Lichtenštejnsko v roce 1984 (Antoš 2008: 23).

Všeobecné volební právo tedy můžeme definovat tak, že *„každý člověk má právo volit a tím se nepřímou podílet na politickém řízení společnosti“* (Klíma 2007: 186) nebo jako *„zákaz bezdůvodného vyloučení jednotlivých občanů nebo jejich skupin z účasti na svobodné volbě svých zástupců“* (Filip 1992: 106). Z těchto definic tedy vyplývá, že není možné někoho vyloučit z volebního procesu na základě rasy, barvy pleti, jazyka, pohlaví, příslušnosti k národu, náboženství, politického smýšlení, sociální původu, majetku, rodu nebo společenského postavení (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky 2020).

Avšak nelze říci, že v dnešní době nejsou ve výkonu všeobecného volebního práva stanovena omezení. Prvním omezením je zajisté věk pro výkon aktivního volebního práva, který je stanoven zákonem příslušného státu, avšak toto omezení není pro naši práci nijak zásadním. Dalším omezením, které je diskutované nejen u nás, ale celoevropsky, je cenzus státního občanství, který je rovněž v kompetenci jednotlivých států (Antoš 2008: 24). Ovšem ani tento cenzus není pro naši práci zásadní. Stejně pro nás bude, jakým způsobem se dotýká elektronické hlasování všeobecného volebního práva.

## **2.2 Rovnost**

Rovnost volebního práva znamená, že každý volič má pouze jeden hlas a zároveň hlas každého voliče má stejnou váhu. Rovnost volebního práva tedy vychází z myšlenky *„jeden člověk, jeden hlas, jedna hodnota“* (Krejčí 2006: 91). Není tedy možné, aby některý volič měl větší vliv na výsledek než volič jiný. V případě, že se jedná o volební

system, kde volič disponuje více hlasy<sup>5</sup>, musí mít každý volič stejný počet hlasů (Antoš 2008: 35).

V kontextu rovnosti volebního práva je také nutné zajistit, aby volič nemohl hlasovat na několika místech zároveň, čímž by byl zvýhodněn oproti ostatním voličům, a to tím způsobem, že by jeho hlas mohl být započítán vícenásobně. Tento princip se stává aktuální v případě, že volič vybírá, jakým způsobem bude hlasovat. Typicky se může jednat o případ, kdy je možné hlasovat klasickým způsobem, korespondenčně či pomocí internetu. Je tedy nutné zjistit, jak jsou nastaveny v jednotlivých zemích parametry bránící vícenásobnému hlasování, protože jinak by byl porušen princip rovnosti.

### **2.3 Přímost**

Princip přímosti znamená, že jediný, kdo disponuje volebním právem, je volič samotný a není možné výkonem tohoto práva pověřit jinou osobu (Institut politického marketingu 2015). V případě distančního elektronického hlasování je nutné zabývat se tím, jakým způsobem probíhá identifikace voliče a zdali se jedná o jednoznačnou identifikaci, která nemůže být nijak zpochybněna. Můžeme zde také hovořit o tom jakým způsobem je zabráněno kupování hlasů.

### **2.4 Tajné hlasování**

Tajné hlasování neboli princip tajnosti lze chápat jako průběh voleb, kdy jsou zajištěny podmínky pro anonymní hlasování. To znamená, že není možné zjistit, jak který volič hlasoval, důsledkem čehož není možné spojit konkrétního voliče s jeho hlasem. Účelem tajné volby je zabezpečit svobodné vyjádření vůle voliče. Má voliči poskytnout jistotu, že je oprávněn rozhodnout se svobodně, bez obav z následků své volby. „*Pro zaručení tajnosti volby je nezbytné, aby tajné hlasování bylo povinností, nikoliv právem voliče. Pokud by se jednalo pouze o právo voliče, nebylo by možné*

---

<sup>5</sup> Například němečtí voliči, kteří při volbách do Spolkového sněmu disponují dvěma hlasy.

*naplnit podstatu tohoto principu. Pakliže by tajně hlasoval jediný volič v okrsku a ostatní voliči veřejně, tajnost jeho hlasu by nebyla zajištěna“ (Filip 1992: 146). Tajné hlasování zajišťuje, že volič je odpovědný pouze sám sobě a svému svědomí, nikoliv někomu dalšímu. To však nezabraňuje tomu, aby volič sdělil ostatním, jak hlasoval, pokud se tak sám rozhodne (Antoš 2008: 74).*

Princip tajnosti se v souvislosti s elektronickým hlasováním jeví jako nejproblematictější a zároveň také nejvíce diskutovaný. Prvním problémem je hlasovací systém a jeho bezpečnostní nastavení, které musí zajistit, aby nebylo zpětně možné zjistit, jak který volič hlasoval. Toto ovšem není předmětem této práce, protože se jedná o problematiku informačních technologií.

Za problém můžeme označit kupčení s hlasy nebo možný nátlak na voliče, aby hlasoval, tak jak si jiný člověk přeje. Dalším možným problémem, který je spojený s principem tajnosti je takzvaný rodinné hlasování<sup>6</sup>. Tento problém může vést k tomu, že volič není odpovědný pouze sám sobě, ale i někomu dalšímu, což může naznačovat porušení principu tajnosti. V případě klasického hlasování ve volební místnosti přebírá kontrolu nad principem tajnosti volební komise. V případě distančního internetového hlasování je prvním garantem tajnosti zabezpečení hlasovacího systému a druhým garantem je sám volič, v jehož pravomoci by mělo být zajištění toho, aby byl během odevzdání hlasu sám.

---

<sup>6</sup> Volič může být pod nátlakem rodiny nucen, aby hlasoval určitým způsobem.

### 3 Vývoj elektronického hlasování

Snaha o zjednodušení hlasování byla patrná ještě dříve, než bylo zavedeno všeobecné hlasovací právo. Od klasického hlasovacího lístku, přes pákové hlasovací stroje se technologie vyvinula až k DRE<sup>7</sup> terminálům, které jsou dodnes používány v Indii, Brazílii a USA. Tyto systémy fungují na principu elektronických hlasovacích lístků, kdy volič na elektronickém zařízení přímo vybírá stranu a kandidáta (Reterová 2008: 39). Od hlasování pomocí DRE terminálu, které fungovalo v letech 2002-2004 v Irsku, jsme se dopracovali až k distančnímu internetovému hlasování, jež je stěžejní pro tuto práci.

**Tabulka č. 2 - Elektronické hlasování ve vybraných zemích**

Země	Estonsko	Irsko	Nizozemsko	Norsko	Švýcarsko*
<b>Doba fungování</b>	2005-2020	2002-2004	1994-2007	2011-2013	2013-2019
<b>Úroveň hlasování</b>	celostátní + Evropský parlament	pilotní projekt	celostátní	celostátní	celostátní
<b>Způsob hlasování</b>	distanční – internetové	DRE	distanční – internetové**	distanční – internetové	distanční – internetové

\*kanton Ženeva

\*\*využití pouze pro občany pobývající v zahraničí

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 46, 63, 136*

*Zdroj: Barrat, Goldsmith, Turnere 2012, vlastní zpracování*

---

<sup>7</sup> Direct Recording Electronic Voting System – systém přímého elektronického zápisu.

### **3.1 Estonsko**

Jako průkopníka na poli distančního internetového hlasování můžeme zajisté označit Estonsko, kde proběhlo první hlasování tohoto typu v roce 2005 během komunálních voleb. Této události samozřejmě předcházelo mnoho roků příprav a testování. V nejmenší pobaltské zemi funguje jako v jediné zemi na světě internetové distanční hlasování na všech hlasovacích úrovních úspěšně dodnes. Voliči mohou volit přes internet nejen v rámci komunálních a parlamentních voleb, ale také ve volbách do Evropského parlamentu.

### **3.2 Nizozemsko**

Nizozemsko můžeme rozhodně označit za specifický příklad v této práci. Hlavní příčinou je skutečnost, že v Nizozemsku je možné hlasovat v zastoupení, což český právní řád neumožňuje<sup>8</sup>. Pro tuto možnost je nutná kopie dokladu totožnosti a podepsaná voličská karta, kterou odevzdává osoba, jež volí v zastoupení. V Nizozemsku byly již od 80. let minulého století zejména během komunálních voleb využívány DRE stroje, které neumožňovaly tisk potvrzení o odevzdaném hlasu (Jacobs, Pieters 2009: 3). Pilotní projekt internetového hlasování byl spuštěn v roce 2004 při volbách do Evropského parlamentu a zúčastnit se mohli pouze občané žijící mimo území Nizozemska. Po volebním skandálu v roce 2006, mnoha protestech aktivistů, přezkumech státních i soudních orgánů bylo od hlasování pomocí DRE strojů a také od internetového hlasování ustoupeno v roce 2007 (Loeber, Leontine 2014: 5). Dále však mají nizozemští občané možnost využít hlasování v zastoupení (Brunclík, Novák a kol. 2014: 150).

### **3.3 Irsko**

Poprvé v roce 2002 byly v Irsku použity volební stroje DRE značky NEDAP, které byly rovněž využívány ve výše zmíněném Nizozemsku. Tyto hlasovací stroje bylo

---

<sup>8</sup> Tuto možnost nabízí svým občanům pouze Belgie, Francie a Nizozemsko.

možné využít pouze ve třech volebních obvodech v referendu. O dva roky později mělo dojít k rozšíření po celé zemi. Projekt byl ale těsně před celonárodním konáním voleb zastaven zejména z důvodu odporu veřejnosti a aktivistů, kteří opakovaně upozorňovali na možné technické nedostatky (Lundell 2007: 15).

### **3.4 Norsko**

První internetové volby se v Norsku uskutečnily v roce 2011. Pilotní projekt internetových voleb byl spuštěn pouze v 10 obcích a jen na regionální úrovni. Jedním z hlavních důvodů pro zavedení internetových voleb v Norsku byla snaha o zvýšení volební účasti (Brunclík 2012: 15). Norský projekt internetových voleb pokračoval v roce 2013, kdy voliči 12 obcí měli možnost během parlamentních voleb využít internetového hlasování. Projekt internetových voleb trval v Norsku pouze dva roky a poté byl ukončen. Jako důvod uvádí norský parlament nedůvěru voličů, soudní přezkumy a politické neshody. Parlament dále konstatuje, že provedené experimenty přinesly cenné a velmi zajímavé zkušenosti, avšak pokud neexistuje politická shoda na internetovém hlasování, odmítá vláda investovat do dalších pokusů internetového hlasování (Ministry of Local Government and Modernisation 2014).

### **3.5 Švýcarsko**

Ve Švýcarsku panuje dlouhá hlasovací tradice v korespondenční volbě, a tak s rozvojem moderních technologií bylo občanům umožněno také internetové hlasování. Vzhledem k tomu, že volby jsou ve Švýcarsku spravovány na kantonální úrovni bylo možné v minulosti zaznamenat dva typy internetových hlasovacích systémů. Nejdelsí zkušenost na světě s internetovým hlasováním má kanton Ženeva, kde toto hlasování fungovalo 16 let, proto se ve statistikách této práce zaměříme především na tento kanton. Až do začátku roku 2019 mohli voliči využívat elektronické hlasování v deseti kantonech. Poté během tohoto roku bylo ve Švýcarsku oznámeno, že obě společnosti ruší své systémy s okamžitou platností. Mezi hlavní důvody zrušení internetového hlasování patří negativní výsledky testů vniknutí



do hlasovacích systémů. Švýcarsko by se rádo k internetovému hlasování vrátilo, avšak je nutné se zabývat zvýšenými požadavky na bezpečnost hlasování.

Vzhledem k výše uvedeným problémům není ve Švýcarsku možné v současné době využívat internetové hlasování (A Service of the Confederation, cantons and communes. 2020a).

## 4 Role internetového hlasování

Ve vybraných zemích nalézáme mnoho odlišností a protikladů, ať už mluvíme o politickém systému či možnosti volit v zastoupení<sup>9</sup>. Jednotlivé cesty k projektům internetového hlasování byly mnohdy také odlišné, avšak všechny země spojuje jedna důležitá skutečnost. Ta se zejména v kontextu principů volební práva jeví jako naprosto zásadní. Žádná z výše uvedených zemí nezavedla internetové distanční hlasování jako jedinou možnost hlasování ve volbách.

Role internetového hlasování, nebo jinými slovy možnost výběru voliče, jakým způsobem bude hlasovat, je jasně navázána na princip všeobecnosti. Ve vztahu k principu všeobecnosti není tedy možné „*bezodůvodně vyloučit občany či určité skupiny z účasti na svobodné volbě svých zástupců*“ (Filip 1992: 196). Pokud volí občan v klasické volební místnosti, která se nachází standardně v místě jeho bydliště, není na výkonu svého volebního práva nijak omezen a všichni občané mají k výkonu volebního práva stejné podmínky. Pokud však občan nedisponuje přístupem k internetovému připojení nebo nevlastní zařízení, které umožňuje se na internet připojit, a internetové hlasování je jediným hlasovacím kanálem, dochází k jasnému omezení všeobecného hlasovacího práva<sup>10</sup>. To tedy znamená, že zavedení pouze internetového hlasování by mohlo znamenat výrazný zásah do všeobecného hlasovacího práva, kdy by tímto krokem byl vytvořen jasný cenzus, který by mohl vést k vytvoření digitální propasti<sup>11</sup>.

Pouze zavedení internetového hlasování by jasně znamenalo znevýhodnění občanů, kteří neumí používat moderní technologie nebo by jim jejich příjmy nedovolily hlasovat elektronicky. Tento názor zastává i Marek Antoš a uvádí, že řešením je „*nastavení elektronického hlasování jako alternativy k tradičnímu způsobu hlasování*“ (Antoš 2013: 147).

Také Rada Evropy doporučuje, aby internetové hlasování bylo zaváděno pouze jako varianta k současným hlasovacím kanálům. Ačkoliv uznávají, že s rozvojem

---

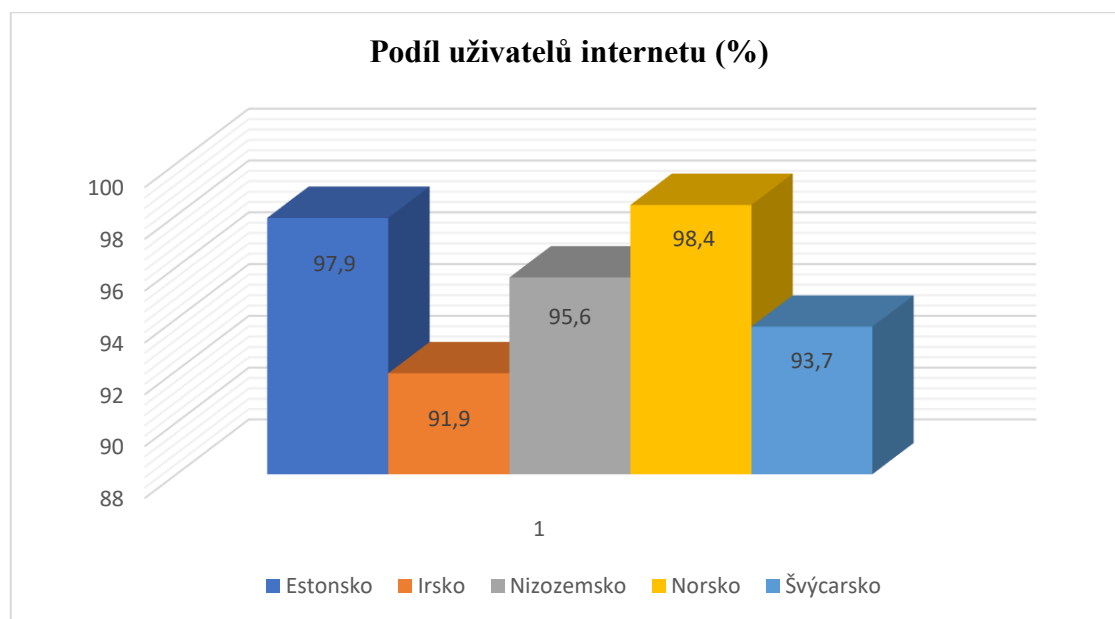
<sup>9</sup> Z vybraných zemí tuto možnost nabízí pouze Nizozemsko.

<sup>10</sup> Reálně není možné, aby došlo k výkonu hlasovacího práva.

<sup>11</sup> Digitální propast – je rozdělení společnosti na ty, kteří mají a nemají přístup k moderním technologiím.

informačních technologií je nutné uvažovat o zavedení internetového hlasování zejména z důvodu zjednodušení hlasování a z důvodu možného usnadnění hlasování je nezbytné, aby rozhraní systému internetového hlasování bylo pro občany srozumitelné a snadno ovladatelné (Council of Europe 2004).

**Graf č. 1 - Podíl uživatelů internetu ve vybraných zemích**



*Zdroj: Mininwatts Marketing Group 2019, vlastní zpracování*

Ačkoliv z výše uvedeného grafu vyplývá, že ve všech zkoumaných zemích přesahuje podíl uživatelů internetu vždy 90 %, žádná z výše uvedených zemí nepřistoupila k takovému řešení, že by internetové hlasování bylo jedinou možností, jak může občan hlasovat ve volbách. Podíl uživatelů internetu je největší v Norsku, kde systém v současnosti nefunguje. Druhé místo s 97,9 % zaujímá Estonsko. Estonsko je v současnosti jedinou zemí, kde internetové hlasování funguje na celostátní úrovni, a to úspěšně více než 15 let<sup>12</sup>. Ačkoliv je podíl uživatelů internetu téměř stoprocentní<sup>13</sup>, i tak přistoupilo Estonsko k elektronickému hlasování pouze jako k možné variantě. Jedním z důvodů může být zejména zachování principu všeobecnosti.

<sup>12</sup> Distanční hlasování proběhlo poprvé v roce 2005 v komunálních volbách.

<sup>13</sup> Dokonce je přístup k internetu estonským občanům garantován ústavním zákonem.

**Tabulka č. 3 - Nabízené způsoby hlasování**

<b>Země</b>	<b>Estonsko</b>	<b>Irsko</b>	<b>Nizozemsko</b>	<b>Norsko</b>	<b>Švýcarsko*</b>
<b>Volební místnost</b>	ano	ano	ano	ano	ano
<b>DRE</b>	ne	ano	ne	ne	ne
<b>Korespondenční hlasování</b>	ano	ano**	ano	ano**	ano
<b>Hlasování v zastoupení</b>	ne	ne	ano	ne	ne
<b>Internetové hlasování</b>	ano	ne	ano***	ano	ano

\*kanton Ženeva

\*\*pro občany žijící v zahraničí či speciální skupiny občanů

\*\*\*pouze pro občany trvale žijící v zahraničí

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 49, 65, 108, 140; Lundell 2007; vlastní zpracování*

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že žádná ze zkoumaných zemí nezavedla internetové hlasování jako jediný způsob hlasování. Internetové distanční hlasování bylo vždy pouze nabízenou alternativou ke stávajícím způsobům hlasování. Jeho cílem byla většinou snaha o rozšíření voličské základny.

Zavádění hlasovacích DRE strojů v Irsku představovalo pouze pilotní projekt, který byl testovaný jen ve vybraných obcích. Internetové hlasování v Nizozemsku fungovalo pouze jako doplňková metoda pro občany trvale pobývajících v zahraničí. Také pilotní projekt internetového hlasování v Norsku byl pouze doplňkem ke klasickému hlasování (Brunclík 2012: 12).

Také estonský volič si může vybrat, jaký způsob odevzdání svého hlasu zvolí. Samozřejmě je klasická volební metoda, kdy volič navštíví volební místnost, kde odevzdá papírový volební lístek. Další možností odevzdání hlasu je korespondenční volba či odevzdání svého hlasu přímo na zastupitelském úřadě<sup>14</sup>. Třetí možný způsob je distanční hlasování přes internet, které je označováno za doplňkovou metodu (Brunclík, Novák a kol. 2014: 49). Ačkoliv můžeme Estonsko označit za internetovou a eGovernmentovou velmoc, ani Estonci se nevydali pouze cestou internetového distančního hlasování. Také Švýcarsko až do konce roku 2019 nabízelo tři možné způsoby hlasování (korespondenční, internetové a klasické hlasování ve volební místnosti).

Další důležitou otázkou v kontextu volebního práva je, jakým způsobem budeme nahlížet na nasazení elektronického hlasování jako alternativy ke klasickému způsobu hlasování. Můžeme zvolit názor, že zavedení distančního elektronického hlasování zvýhodní voliče, kteří jsou více internetově gramotní nebo bohatší. Zároveň se můžeme přiklonit k názoru, že zavedení internetového hlasování zvýší procento voličů, kteří se mohou voleb zúčastnit. V této práci se přikláníme k postoji, že pokud má volič možnost vybrat si způsob, kterým bude hlasovat, nedochází k porušení principu všeobecnosti.

Naopak je možné připustit variantu, že zavedení internetového hlasování může rozšířit podíl voličů, kteří se mohou voleb zúčastnit. Jednat se může například o zdravotně tělesně postižené nebo imobilní občany. Další skupinou, pro kterou představuje distanční internetové hlasování pohodlnější variantu, jsou zajisté občané dlouhodobě nebo přechodně žijící v zahraničí. To tedy znamená, že se voleb se zavedením internetového hlasování mohou zúčastnit voliči, kteří jsou za normálních okolností znevýhodněni natolik, že se rozhodnou raději nevolit (Antoš 2013: 144).

---

<sup>14</sup> Tento způsob není možné využít během komunálních voleb.

## 5 Zabezpečení elektronického hlasování

Zabezpečení internetového hlasování je naprosto zásadní otázkou, která je spojena s principem tajného hlasování. Během klasického hlasování dohlíží na dodržování tohoto principu a zabezpečuje ho volební komise, která je přítomna ve volební místnosti. Dále je toto kritérium také jasně spojeno s principem přímosti. Je nutné, aby parametry a zabezpečení systému byly nastaveny tak, aby byla volba umožněna pouze oprávněnému voliči. Velkou roli zde hraje samozřejmě také to, jakým způsobem je on-line ověřována identita voliče, která je pro zachování principu přímosti naprosto zásadní.

Ve chvíli, kdy člověk volí ze svého zařízení<sup>15</sup>, neexistuje zde žádná autorita, která dohlíží na tajnost hlasování. Právě zařízení, které volič používá bývá v kontextu zabezpečení označováno za nejrizikovější. Vzhledem k tomu, že se jedná o práci na politologické téma, nebudeme se věnovat detailním principům zabezpečení. Avšak je důležité alespoň základním způsobem vysvětlit princip fungování internetového hlasování, a to nejen z důvodu zachování principu tajného hlasování, ale také kvůli principu všeobecnosti, kdy je doporučováno, aby hlasovací prostředí bylo snadno dostupné a ovladatelné tak, aby nedošlo k porušení principu všeobecnosti.

Jedinou zemí, kde je v současné době možné volit distančním způsobem prostřednictvím internetu je Estonsko. V ostatních zkoumaných zemích bylo od hlasování ustoupeno a jako hlavní důvod byla vždy uváděna bezpečnost, která jde ruku v ruce s důvěrou v elektronické hlasování. Nizozemsko, Norsko a Irsko odstoupily od používání moderních hlasovacích technologií po relativně krátké době. K těmto rozhodnutím vedly zejména protestní aktivity, které byly zaměřeny na bezpečnost. Později bylo také prokázáno, že nastavené parametry internetového či elektronického hlasování nezajišťují bezpečnost a s tím související tajné hlasování.

Specifickou zemí v této kategorii je zajisté Švýcarsko, kde v kantonech fungovaly dva odlišné systémy hlasování (A Service of the Confederation, cantons and communes 2020). Na rozdíl o ostatních zemí bylo od hlasování odstoupeno až po 16 letech

---

<sup>15</sup> Nemusí se jednat pouze o počítač, ale o jakékoliv zařízení, které disponuje připojením k internetu a je možné ho využít k internetovému hlasování – například mobilní telefon.

fungování. V ostatních sledovaných zemích se problémy a protestní aktivity objevovaly velmi brzy po spuštění internetového hlasování či pilotních projektů. Zabezpečení v kantonu Ženeva bylo postaveno na principu, který je velmi podobný korespondenčnímu hlasování (Spycher 2018). Švýcarské kantony využívaly dvou zabezpečovacích technologií od různých firem. Obě firmy téměř současně oznámily v červnu roku 2019, že ruší své systémy s okamžitou platností. Na rozdíl od ostatních zemí Švýcarsko usilovně pracuje na tom, aby bylo možné metodu distančního elektronického hlasování v budoucnosti opět využívat. Cílem Švýcarska v této době tedy je zdokonalit systém tak, aby dosahoval mnohem větší úrovně zabezpečení než v minulosti (POST CH AG 2019).

**Tabulka č. 4 - Způsoby zabezpečení hlasování**

Země	Estonsko	Irsko	Nizozemsko	Norsko	Švýcarsko
<b>Zabezpečení hlasování</b>	asymetrická kryptografie	DRE	asymetrická kryptografie	asymetrická kryptografie	asymetrická kryptografie
<b>Identifikace voliče</b>	ID karta	DRE	volební kód*	volební karta*	volební karta*

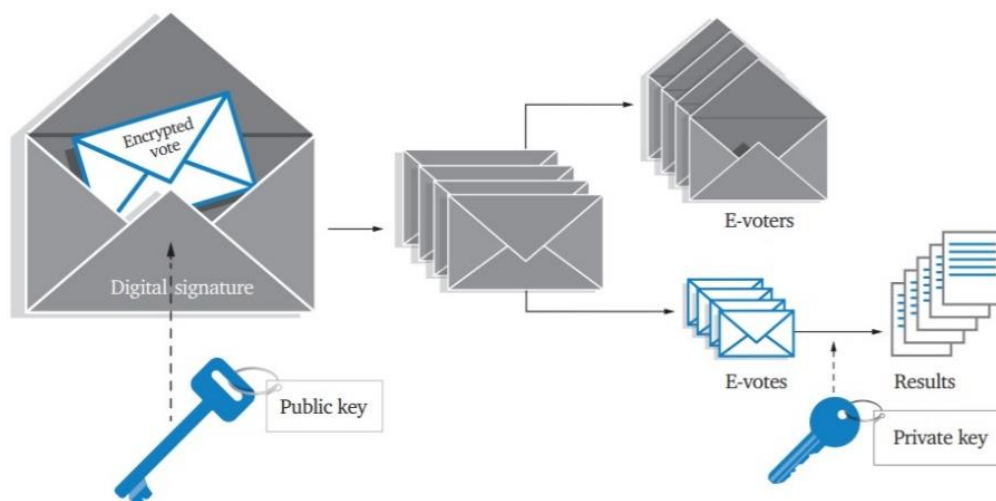
\* zasíláno voličům před samotným hlasováním

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 49, 65, 108, 140; Lundell 2007, vlastní zpracování*

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že bezpečnost a tajnost volby v komparovaných zemích zajišťuje asymetrická kryptografie veřejných klíčů (Burda 2005: 104). „*Systém generuje dvojici klíčů ve zvláštním zabezpečeném modulu, tak aby jeho privátní část nikdy neopouštěla toto prostředí. Veřejná část dvojice klíčů je součástí volební aplikace a používá se pro šifrování hlasů. Privátní část dvojice klíčů se používá v aplikaci sčítající hlasy při otevírání odevzdaných hlasů po skončení voleb. Po období určeném pro podání stížnosti je privátní klíč zničen.*“ (Brunclík, Novák a kol. 2014: 51). Identifikace voliče pak zajišťuje v případě Estonska ID karta, které slouží zároveň

jako občanský průkaz. V ostatních zemích jsou k tomuto účelu distribuovány hlasovací kódy či karty. Tyto karty jsou vždy provázány s pin kódy nebo dochází k ověření pomocí SMS, jako v případě Norska (Lundell 2007).

**Obrázek č. 1 - Průběh elektronického hlasování v Estonsku**



Zdroj: Solvek, Vassil 2016: 8

Internetové hlasování v Estonsku je postaveno na podobném principu jako korespondenčním hlasování, proto také bývá pro lepší pochopení na tomto příkladu vysvětlováno jeho fungování. „Standardní korespondenční hlasování probíhá tak, že se volič identifikuje u volební komise, vyplní hlasovací lístek a vloží jej do vnitřní obálky. Vnitřní obálka je následně vložena do obálky vnější, na které jsou zaznamenány identifikační údaje voliče. Obálka je odeslána do volebního okrsku voliče, kde jsou identifikační údaje voliče ověřeny. Pokud je volič oprávněn volit, je vnější obálka otevřena a anonymní vnitřní obálka je vhozena do volební urny. Internetová volba je postavena na obdobném principu. „Vnější obálku“ zde však představuje digitální podpis<sup>16</sup>, „vnitřní obálku“ pak zašifrovaný hlas<sup>17</sup>“ (Brunclík, Novák a kol. 2014: 49).

<sup>16</sup> Na obrázku se jedná o digital signature.

<sup>17</sup> V tomto případě mluvíme o encrypted vote.



### **Průběh internetového hlasování v Estonsku:**

- 1) Zadání webové stránky, která slouží k volbě.
- 2) Identifikace voliče pomocí ID karty (karta slouží jako doklad totožnosti a zároveň umožňuje vzdálenou identifikaci a digitální podpis držitele).
- 3) Ověření, zdali je volič oprávněný volit.
- 4) Výběr kandidáta („vnitřní obálka“).
- 5) Potvrzení výběru digitálním podpisem („vnější obálka“).
- 6) Uložení hlasu a informace pro voliče, že volba proběhla úspěšně.
- 7) V centrálním systému Estonské národní volební komise jsou odděleny vnitřní a vnější obálky (odstranění digitálních podpisů).
- 8) Sečtení hlasů – průběh tohoto procesu je v offline režimu.

*Zdroj: Madise, Vinkel. 2011: 6, 7*

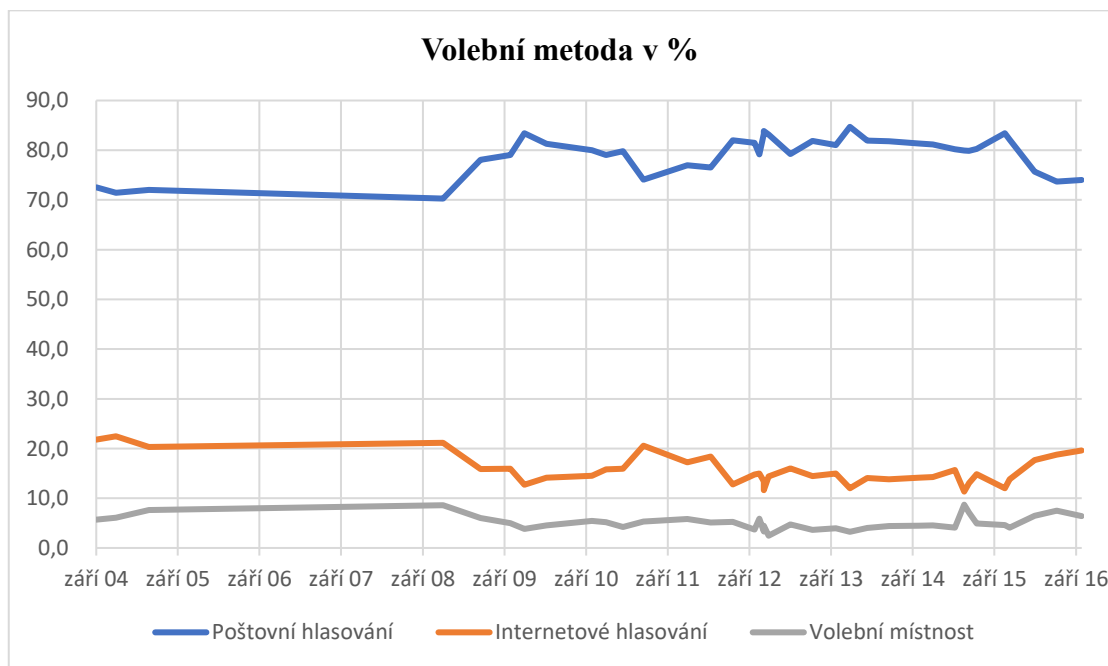
Ačkoliv je zde detailně popisován pouze estonský způsob internetového hlasování, funguje hlasování v ostatních zemích na stejném principu. Rozdíl můžeme zaznamenat zejména ve způsobu identifikace voliče. Avšak všechny výše komparované systémy jsou postaveny na systému vnitřních a vnějších obálek.

## 6 Počet voličů, kteří hlasovali elektronicky

Z předchozích kapitol jasně vyplývá, že klíčové nejsou pouze nastavené parametry internetového hlasování, ale také důvěra voličů v daný systém. Pokud voliči systému nedůvěřují, pak ho nevyužívají. Počáteční nedůvěra a protesty voličů v mnoha zemích vedly k ukončení internetového hlasování. Toto kritérium se tedy zaměřuje na to, zda jsou systémy hlasování využívány a dochází tak k reálnému naplnění volebního práva. Pokud voliči systém využívají vypovídá to o tom, že systému důvěřují a zároveň také o tom, že systém je uživatelsky snadno ovladatelný. Toto kritérium jasně souvisí s principem všeobecnosti.

Vzhledem k tomu, že k Estonsku a Švýcarsku máme k dispozici nejvíce statistik, bude tato kapitola vycházet především z dat těchto zemí. Pro tuto kapitolu jsou nutná ucelená data za delší období, která nám bohužel jiné země nemohou poskytnout.

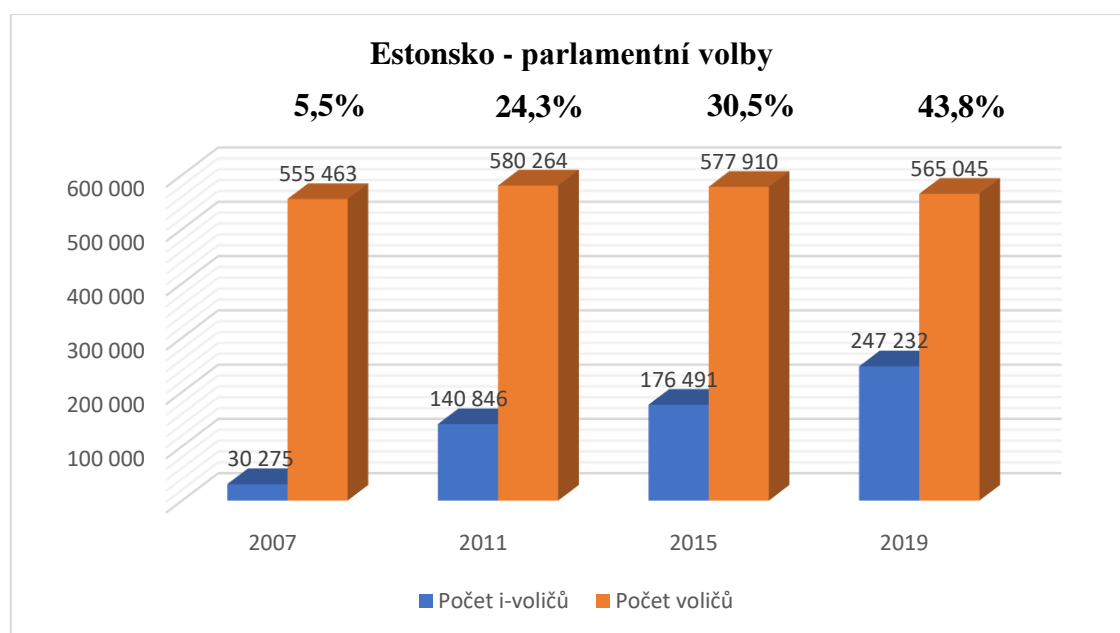
Graf č. 2 - Volební metody ve Švýcarsku – kanton Ženeva



Zdroj: *Republique et canton de Geneve 2020, vlastní zpracování*

Švýcarský volič<sup>18</sup> vybírá ze třech možných způsobů hlasování: poštovní hlasování, internetové hlasování a v neposlední řadě může zvolit klasickou metodu odevzdání volebního lístku ve volební místnosti. Již v předchozích kapitolách byla zmiňována dlouhá tradice v korespondenčním hlasování, která se promítá i do tohoto grafu. Jako nejvyužívanější možnost hlasování v kantonu Ženeva můžeme označit korespondenční hlasování, které standardně využívá zhruba 80 % voličů. Za sledované období nekleslo procento voličů pod 70 % a v listopadu roku 2013 dosáhla dokonce tato hlasovací metoda maxima, a to když ji využilo 84, 7% voličů. Opačný trend pozorujeme u klasické hlasovací metody a také u internetového hlasování, které se netěší zdaleka takové přízni občanů jako korespondenční hlasování. Klasickou volební metodu využilo v listopadu 2012 pouze 2,5 % voličů. Z toho tedy vyplývá, že internetové hlasování se v kantonu Ženeva netěší velké oblibě a v žádném případě nemůže soupeřit o prvenství s možností korespondenčního hlasování.

**Graf č. 3 - Počet voličů**



*Zdroj: Valimised 2020, vlastní zpracování*

Oproti Švýcarsku se v Estonsku internetové hlasování těší značné popularitě. Prvním rokem, kdy bylo možné elektronicky odevzdat hlas v parlamentních volbách byl rok

<sup>18</sup> Pojednáváme pouze o kantonu Ženeva.

2007. Zřejmě z důvodu počáteční nejistoty využilo tento způsob pouze 5,5 % voličů. V roce 2011 už se ovšem tato metoda těšila přízni 24,3 % voličů. Vidíme tedy mezivolební nárůst o více než 18 %. Také v roce 2015 narostl počet Estonců, kteří tuto metodu využili, a to o více než 6 %. Rekordní počet internetových voličů jsme mohli zaznamenat v loňském roce, kdy tento podíl dosahoval 43,5 % voličů. Z těchto dat tedy jasně vyplývá, že občané Estonska možnost hlasování přes internet využívají velmi často a tento způsob jistě získává na oblibě.

Z výše uvedených grafů tedy vyplývá, že estonští voliči využívají moderní způsob hlasování mnohem více než voliči ve švýcarském kantonu Ženeva.

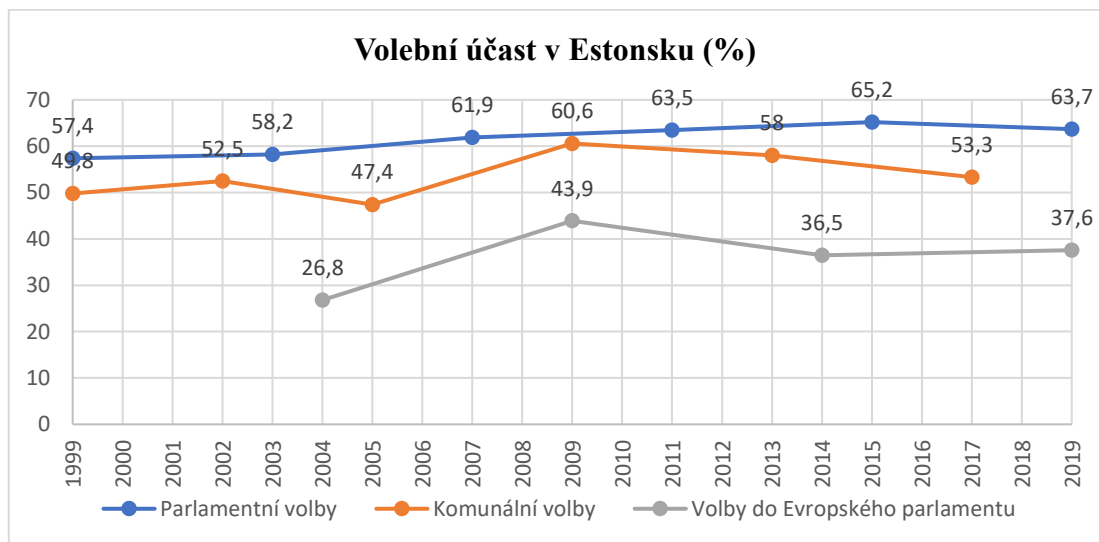
Kritérium počtu voličů je bezpochyby spojené s principem všeobecnosti a možným dopadem na volební účast. Otázka, kterou si klademe zní, zda zavedení internetového distančního hlasování mělo dopad na volební účast, a pokud ano, jak velký tento dopad byl. To úzce souvisí s principem všeobecnosti, kdy by volby měly být z hlediska náročnosti dostupné pro většinu občanů.

Internetové hlasování bylo ve většině zkoumaných zemí zaváděno s vidinou zvýšení volební účasti. Ovšem dnes už se autoři shodují na tom, že je těžké spojitost s růstem volební účasti a zavedením internetového hlasování prokázat (Brunclík, Novák a kol. 2014: 31). Pokud se zaměříme na mladší generaci či dokonce skupinu prvovoličů, pokládáme si velmi hypotetickou otázku. Zúčastnili by se voleb, pokud by mohli volit elektronicky? Pokud by dotázaní v průzkumu uvedli, že by se voleb zúčastnili, není ovšem nikde garantováno, že by se se zavedením internetového hlasování voleb opravdu zúčastnili. Další komplikací v průkaznosti může být také to, že se na politické scéně objeví nová politická strana, která reprezentuje jiné zájmy než stávající politické subjekty. Dalším specifickým příkladem může být také Švýcarsko, kde se na kantonální úrovni mohou konat jiná referenda než na celostátní úrovni a je tak velmi obtížné porovnávat volební účast. Tato problematika spočívá zejména v tom, že ne každé referendum vzbudí ve voličích stejnou vlnu zájmu. Volební účast u referend samozřejmě souvisí s tím, jaké téma reflektují.

V tomto případě je tedy částečně nutné vzít v potaz, jaký politický systém je v dané zemi nastolen, a není možné mezi sebou porovnávat více typů voleb či srovnávat volební účast v jednotlivých referendech nebo zemích. Hlavním důvodem je zejména

to, že tato data by nám nepřinesla relevantní údaje. Můžeme se však zaměřit na nárůst či pokles volební účasti v jednotlivých volbách.

**Graf č. 4 - Volební účast v Estonsku**



*Zdroj: Valimised 2020, vlastní zpracování*

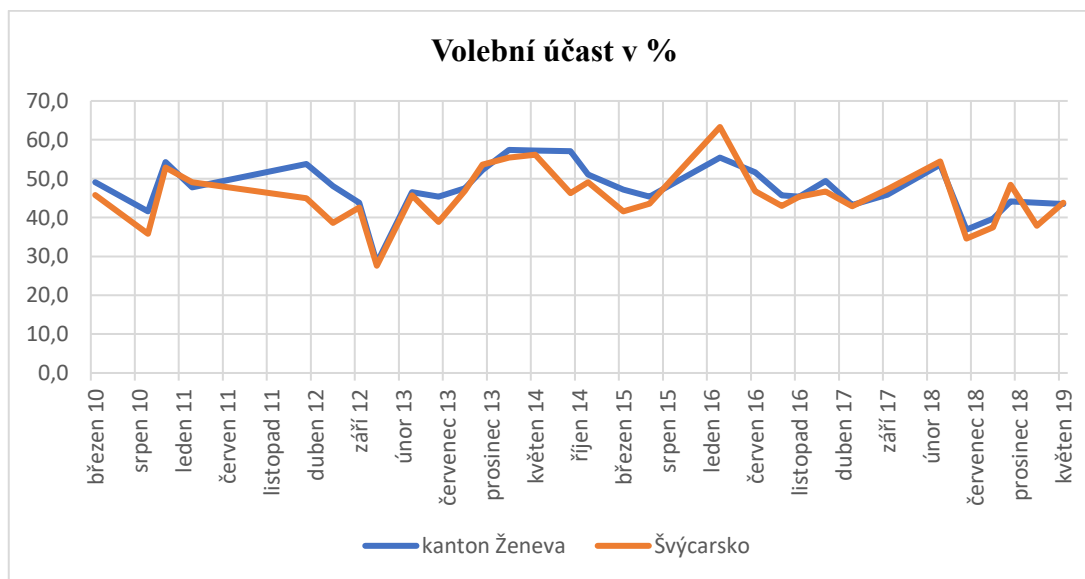
Volební účast můžeme v Estonsku sledovat na více hlasovacích úrovních, kdy na všech je využíváno internetového hlasování. Poslední parlamentní volby bez možnosti internetového hlasování se konaly v roce 2003 a první volby s možností internetového hlasování o čtyři roky později, kdy byl zaznamenán nárůst volební účasti o 3,7 %. V roce 2015 dosáhla volební účast v parlamentních volbách 65,2 % což bylo nejvíce za sledované období. V posledních konaných volbách můžeme naopak vidět pokles ve volební účasti o 1,5 %.

Komunálních voleb se v Estonsku zúčastňuje méně voličů než voleb parlamentních. Právě během komunálních voleb v roce 2005 proběhlo internetové hlasování poprvé a z grafu jasně vyplývá, že oproti volbám v roce 2002 došlo k poklesu volební účasti dokonce o 5,1 %. Maximum, a to 60,6 %, zaznamenáváme v roce 2009, kdy volební účast vzrostla o 13,2 %. Od roku 2009 je ovšem dále opět patrný každoroční mírný pokles.

Specifickým příkladem jsou evidentně volby do Evropského parlamentu, o které jeví estonští voliči dlouhodobě nejnižší zájem. Avšak oproti roku 2004 vzrostla volební účast o 17,1 %. Otázkou ovšem zůstává, zda tento značný nárůst můžeme připisovat internetovému hlasování, neboť v následujících letech se volební účast stabilně drží v rozmezí kolem 35 %.

Volební účast se v typech hlasování logicky liší, přesto však z grafu vyplývá, že po zavedení internetového distančního hlasování nikdy za sledované období nedošlo ke snížení volební účasti na hodnotu před zavedením tohoto způsobu hlasování. Vidíme tedy, že v Estonsku není patrný výrazný klesající trend ve volební účasti.

**Graf č. 5 - Volební účast ve Švýcarsku**



*Zdroj: Republique et canton de Geneve 2020*

Výše uvedený graf porovnává volební účast v kantonu Ženeva s celostátní volební účastí. Časově se graf zaměřuje pouze na období do března roku 2019, protože po tomto termínu již bylo internetové hlasování pozastaveno. Vzhledem k politickému systému Švýcarska nejsou uváděny typy voleb, ale jedná se o referenda, která se konala na kantonální i celostátní úrovni.

Graf jasně ukazuje, že zde není velký rozdíl mezi volební účastí na celostátní a kantonální úrovni. Graf kantonální s menšími rozdíly většinou kopíruje celostátní volební účast. Nejsou zde patrné žádné velké výkyvy, které by ukazovaly, že internetové hlasování rapidním způsobem zvyšuje volební účast. Výkyvy, jež jsou v grafu viditelné, je jen těžko možné přisoudit právě internetovému hlasování.

## 7 Termín a doba trvání hlasování

Ačkoliv se na první pohled může zdát spojení termínu hlasování s principy volebního práva nejasné, jedná se o velmi důležité nastavení. Z důvodu zachování principu rovnosti je nastavení správného termínu trvání hlasování velmi důležité. Je totiž nutné, aby hlas každého voliče měl stejnou váhu. Pokud má mít hlas každého voliče stejnou váhu, pak je nutné zajistit, aby volič mohl hlasovat pouze jednou nebo aby byl započítán pouze poslední hlas, což povede k tomu, že hlas každého voliče bude mít stejnou váhu. Pokud by bylo možné současně hlasovat přes internet a ve volební místnosti, pak by bylo prakticky nemožné zajistit, aby volič mohl hlasovat pouze jednou. Důležitým parametrem je také doba trvání hlasování, aby bylo možné tento způsob hlasování nabídnout co největšímu počtu voličů. Pokud by byl tento termín nelogicky nastaven, nebylo by možné fakticky tímto způsobem zajistit výkon volebního práva.

**Tabulka č. 5 - Načasování elektronického hlasování**

Země	Estonsko	Irsko	Nizozemsko	Norsko	Švýcarsko*
Hlasování v předtermínu	ano	ne	ne	ano	ano
Délka předtermínu	7 dnů	x	x	25 dnů	2–4 týdny

\*kanton Ženeva

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 49, 65, 108, 140; Lundell 2007, vlastní zpracování*

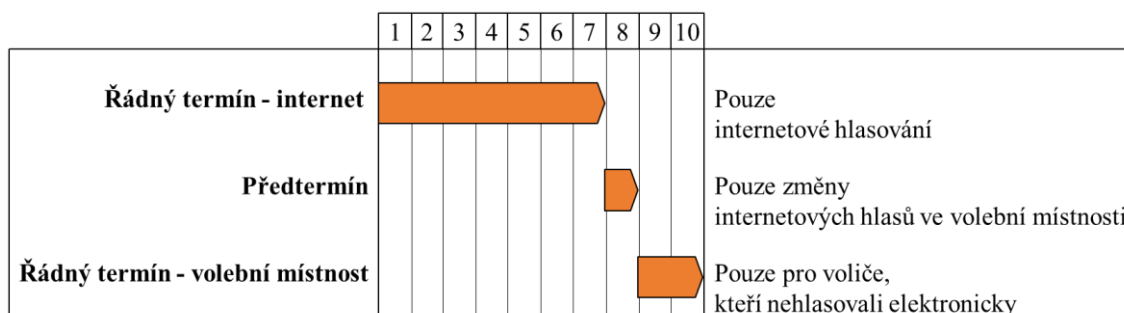
Nizozemsko, jak už bylo zmíněno v předchozích kapitolách, zvolilo možnost internetového hlasování pouze pro voliče žijící v zahraničí, kteří také měli za povinnost se před samotným hlasováním zaregistrovat. Teprve po provedené registraci byly voličům zaslány přihlašovací údaje (Brunclík, Novák a kol. 2014: 140).



Z toho tedy vyplývá, že zaregistrovaný volič již nemohl hlasovat korespondenčním způsobem, ačkoliv toto hlasování probíhalo současně s internetovým. Norské internetové hlasování se konalo ve speciálním předtermínu a to 25 dnů před řádným termínem voleb. Tento termín je v Norsku nazýván „*in advance election*“ (Ministry of Local Government and Modernisation 2014).

Internetové hlasování ve Švýcarsku probíhá takzvaně v předtermínu nebo-li ve speciálním termínu, který je určen pro internetové hlasování<sup>19</sup>. Jedná se o dobu 2 až 4 týdny před klasickým hlasováním ve volební místnosti. Toto hlasování je pak ukončeno v sobotu v poledne a klasické hlasování ve volební místnosti začíná v neděli dopoledne. Volební místnost je pak otevřena pouze po dobu dvou hodin. Současně s internetovým hlasováním probíhá také korespondenční hlasování. Vzhledem k tomu, že každý volič obdrží pouze 1 voličskou kartu, není možné hlasovat současně korespondenčně a přes internet zároveň. Aby mohl volič provést hlasování přes internet, musí setřít kód z karty, čímž se karta pro další hlasování stává neplatnou. Pokud volič zvolí korespondenčního hlasování, musí kartu odeslat spolu s volebním lístkem. (Brunclík, Novák a kol. 2014: 70). Tyto přísně nastavené parametry tedy jednoznačně vylučují, aby volič provedl mnohonásobnou volbu. Při klasickém hlasování musí odevzdat voličskou kartu, která pokud byla použita pro internetové hlasování, se stává neplatnou. Pokud volič zvolil korespondenční hlasování, pak již kartu nemá k dispozici.

**Obrázek č. 2 – Termíny voleb v Estonsku**



Zdroj: Brunclík Novák a kol. 2014:51, vlastní zpracování

<sup>19</sup> Současně probíhá také korespondenční hlasování.

Časové nastavení estonských voleb je provedeno precizním způsobem tak, aby nedocházelo k překrývání jednotlivých způsobů voleb. Toto nastavení má jednoznačný záměr a to ten, aby bylo možné zajistit rovnost hlasů. V prvních sedmi dnech probíhá internetové hlasování<sup>20</sup>. Osmý den je vyčleněný jako speciální termín<sup>21</sup>, který slouží ke změně elektronicky udělených hlasů ve volební místnosti. Během osmého dne není umožněno klasické hlasování ostatním voličům. Termín pro řádné hlasování ve volební místnosti je devátý a desátý den.

---

<sup>20</sup> V tomto termínu může volič změnit svůj hlas elektronicky, přičemž není omezeno kolikrát.

<sup>21</sup> V odborné literatuře je nazýván jako předtermín.

## 8 Možnost změny elektronicky uděleného hlasu

Kritérium možnosti změny elektronického hlasu je bezpochyby spojeno s principem tajného hlasování. Dále je pak také přímo provázáno s principem přímosti a rovnosti. S principem rovnosti zejména z toho důvodu, že pokud je voliči nabídnuta možnost vícečetného hlasování, je nutné zajistit, aby hlasy všech voličů měly stejnou váhu.

Ve chvíli, kdy volič odevzdává svůj hlas ve volbách klasickým způsobem, tedy za plentou vybírá svůj hlas, který později vhazuje do volební urny, je odpovědný pouze sám sobě a svému svědomí. Pokud by byl před hlasováním na voliče vyvíjen nátlak, aby hlasoval určitým způsobem, není později žádným způsobem možné zjistit či ověřit, jak hlasoval, pokud to sám dobrovolně nesdělí. Navíc na hlasování ve volební místnosti vždy dohlíží volební komise. Pokud ovšem volič hlasuje prostřednictvím svého zařízení a ve svém prostředí, které je nekontrolovatelné, není v silách volební autority zajistit, že nebude docházet k nátlaku či možnému kupčení s hlasy.

Zejména z výše uvedených důvodů se institut změny elektronicky uděleného hlasu může jevit jako zásadní pro zachování principů volebního práva. Také estonští autoři uvádějí, že zejména z důvodu zachování principů volebního práva či možného nátlaku nebo kupčení s hlasy byla v Estonsku již od počátku zavedena možnost vícečetného hlasování <sup>22</sup> (Solvek, Vassil 2016: 81).

---

<sup>22</sup> Volič může hlasovat elektronicky vícekrát či může změnit svůj elektronicky udělený hlas papírovým hlasem, ale vždy je započítán pouze poslední udělený hlas.

**Tabulka č. 6 - Možnost změny hlasu**

<b>Země</b>	<b>Estonsko</b>	<b>Irsko</b>	<b>Nizozemsko</b>	<b>Norsko</b>	<b>Švýcarsko*</b>
<b>Možnost změny hlasu (internetového)</b>	ano	ne	ne	ano	ne
<b>Vícenásobná možnost změny hlasu</b>	ano	ne	ne	ano	ne
<b>Změna hlasu ve volební místnosti</b>	ano	ne	ne	ano	ne

\*kanton Ženeva

*Zdroj: Brunclík, Novák a kol. 2014: 49, 65, 108, 140; Lundell 2007, vlastní zpracování*

V Irsku fungovalo pouze hlasování pomocí DRE strojů, nikoliv distanční internetové hlasování, nebylo tedy možné měnit hlas udělený elektronicky. Svá specifika mělo však zajisté hlasování v Nizozemsku vzhledem k tomu, že na jeho území v elektronické podobě prakticky nefungovalo. A to zejména z toho důvodu, že možností hlasovat přes internet disponovali pouze občané žijící v zahraničí, kteří museli svůj záměr hlasovat tímto způsobem oznámit dopředu. Teprve potom, co učinili toto oznámení, jim byly zaslány přihlašovací údaje do volební internetové aplikace. Pozdější možná oprava či změna internetově uděleného hlasu se nepřipouštěla. Švýcarský kanton Ženeva také nenabízel svým voličům možnost změny hlasu, který odevzdali přes internet.

Oproti tomu norští voliči mohli svůj odevzdaný hlas měnit, kolikrát chtěli elektronicky a poté jim byla nabízena i možnost přehlasování ve volební místnosti (Ministry of Local Government and Modernisation 2019). Stejný postup je do dnešního dne uplatňován v Estonsku.

Vycházíme-li ze zkušeností Estonska, lze vyčlenit 2 způsoby, jak může volič změnit svůj elektronicky udělený hlas. První možností je změna elektronicky uděleného hlasu

opětovně elektronickým způsobem. V případě Estonska není volič limitován tím, kolikrát může svůj hlas elektronicky změnit. Druhou možností je změnit elektronicky udělený hlas klasickým odevzdáním hlasu ve volební místnosti. Estonský volební systém poskytuje voličům obě tyto možnosti. Aby bylo možné zajistit vícečetné hlasování, je nutné správně nastavit parametry a podmínky hlasování tak, aby nedošlo zejména k porušení k principu rovnosti. Je vždy nutné, aby hlas každého voliče byl započítán pouze jednou.

V případě, že volič volí vícekrát přes internet, je započítáván vždy pouze poslední udělený hlas<sup>23</sup>. Pokud se volič rozhodne po internetovém hlasování navštívit volební místnost, musí tak učinit pouze v době určené pro hlasování v předtermínu<sup>24</sup>. Hlas odevzdaný v předtermínu je rozhodující a započítává se pouze hlas odevzdaný ve volební místnosti<sup>25</sup>. „*Po skončení doby určené pro internetové hlasování je příslušný volební okrsek, kde je volič registrován informován o tom, zda volič odevzdal hlas přes internet. Pokud je zjištěno, že volič hlasoval přes internet i osobně vhozením volebního lístku, je informace odeslána do Estonské národní volební komise, kde je odevzdaný internetový hlas před konečným sčítáním hlasů smazán. Tím je zajištěno, aby nedošlo ke zdvojení hlasování.*“ (Brunclík, Novák a kol. 2014: 51).

Estonský hlasovací systém tedy nabízí svým uživatelům maximální možnost vyhnout se možnému nátlaku, který by na voliče mohl být vyvíjen<sup>26</sup>. Vzhledem k tomu, že volič může využít jak institutu vícečetného hlasování, tak i možnosti svůj hlas změnit ve volební místnosti, můžeme tento systém hodnotit jako správně nastavený, jelikož zde nedochází k rozporům s principy volebního práva.

---

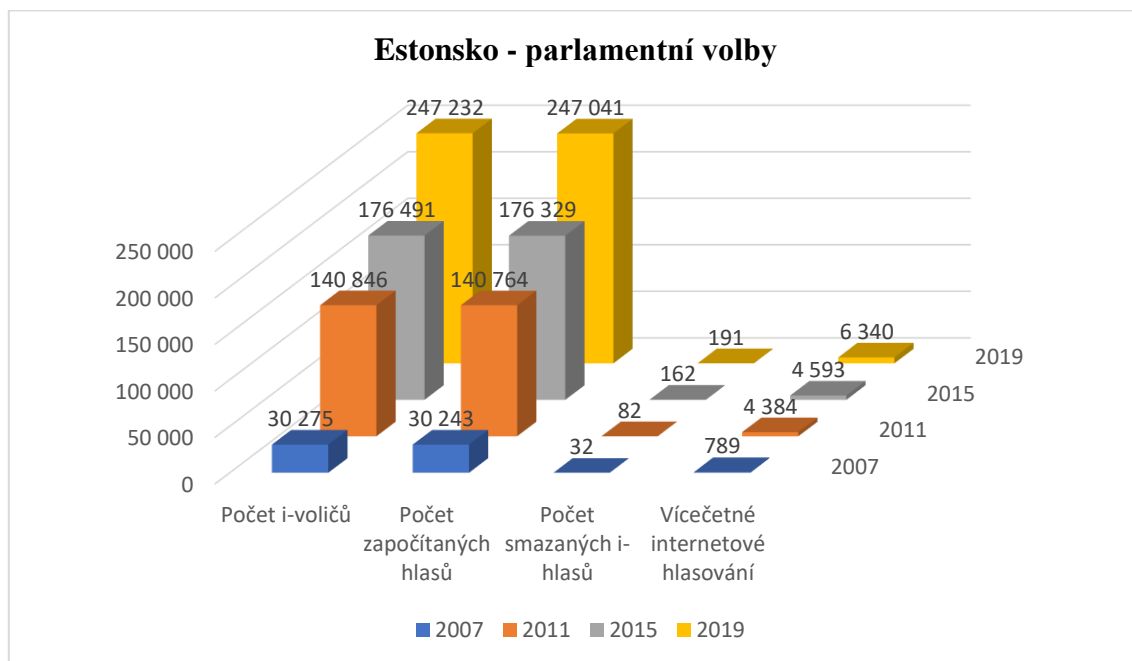
<sup>23</sup> Tento systém se nazývá vícečetné internetové hlasování.

<sup>24</sup> Není tedy možné nahradit původně udělený hlas hlasováním v řádném termínu voleb.

<sup>25</sup> Takovéto hlasy označujeme jako smazané i-hlasy.

<sup>26</sup> Ať už mluvíme o nátlaku rodinných příslušníků či o možnému nátlaku, který souvisí se snahou o koupi hlasů.

**Graf č. 6 - Změny elektronicky odevzdaných hlasů**



*Zdroj: Valimised 2020, vlastní zpracování*

Z výše uvedeného grafu je možné vyvodit, že i přes možnou počáteční nedůvěru se internetové distanční hlasování stává rok od roku v Estonsku rok od roku stále více využívanou metodou. Tento trend je jasně viditelný nejen v parlamentních volbách. Stále také roste počet voličů, kteří tuto možnost využívají i během voleb do Evropského parlamentu (Valimsed 2020).

Počet započítaných hlasů je počet i-voličů, který je očištěn o počet smazaných hlasů. To tedy znamená o počet voličů, kteří provedli změnu elektronicky uděleného hlasu ve volební místnosti. Vícečetné hlasování znamená, že volič danou volební stránku využil vícekrát a původně odevzdaný hlas opravil opět elektronickým způsobem.

Z výše uvedeného grafu jasně vyplývá, že ačkoliv možnost změny elektronicky uděleného hlasu využili v minulých letech pouze voliči v řádu desítek až stovek, je tento institut přesto využíván. Co se týká vícečetného hlasování zde mluvíme od roku 2009 při každých volbách o několika tisících uživatelů, kteří tuto možnost využívají. Z těchto statistik lze vyvodit, že se jedná o možnosti, které jsou voliči využívány a zajisté přispívají k lepšímu dodržování principů volebního práva, zejména pak principu tajnosti.

## **Závěr**

Předkládaná bakalářská práce se zabývala principy volebního práva v elektronickém hlasování. Teoretická část představila způsoby elektronického hlasování a vysvětlila principy volebního práva. Součástí teoretické části byla také problematika vývoje elektronického hlasování ve vybraných zemích. Stěžejní komparativní analýza v analytické části pak postupovala podle stanovených kritérií. Časově se práce zaměřovala na období mezi roky 2005 a 2019.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem nastavené parametry elektronického hlasování zabezpečují dodržování principů volebního práva ve vybraných zemích a zda nastavené parametry minimalizují vznik kolizí elektronického hlasování s principy volebního práva. Práce se primárně zaměřovala na distanční internetové hlasování. Výjimkou v této práci bylo Irsko, kde byl pilotní projekt DRE hlasovacích strojů velmi brzy ukončen. Další specifickou zemí obsaženou v této práci bylo Nizozemsko, které zavedlo internetové distanční hlasování pouze pro občany pobývajících v zahraničí.

S principem všeobecnosti bylo jasně spojené kritérium role internetového hlasování, kdy ve všech zkoumaných zemích bylo distanční internetové hlasování zaváděno pouze jako doplňkový způsob hlasování. Vzhledem k tomu, že voliči tedy mají možnost si vybrat, který způsob hlasování zvolí, nedochází k porušení principu všeobecnosti. Nizozemští voliči mohli distanční variantu hlasování využívat pouze při pobytu v zahraničí, avšak ani při tomto nastavení neshledáváme kolizi elektronického hlasování s principem všeobecnosti.

V kontextu všeobecnosti a dopadu na volební účast se internetové distanční hlasování v zemích, kde hlasování funguje či dlouhodobě fungovalo, nejeví jako zásadní aspekt, který by měl vliv na růst volební účasti.

Princip přímosti se může jevit poněkud komplikovaný vzhledem k tomu, že Nizozemský právní řád umožňuje svým voličům volbu v zastoupení, kdy volič pověří výkonem volebního práva jinou osobou. Ovšem v ostatních komparovaných zemích dle dostupných informací vždy docházelo k jasné identifikaci voliče pomocí ID karet či voličských karet, které byly zasílány poštou. Často byly tyto karty také

doplněny PIN kódem, elektronickým podpisem či byl finální hlas ověřován pomocí SMS kódu. Nastavené parametry elektronického hlasování ve vybraných zemích dostatečným způsobem zabezpečují či zabezpečovaly zachování principu přímosti.

Nejproblematictější principem je v kontextu internetového hlasování bezesporu tajnost. Internetové hlasování bylo či stále je založeno na podobném principu jako korespondenční hlasování. Bezpečnost a tajnost volby zajišťuje asymetrická kryptografie. Tato práce se nezabývá ani tak technickým zabezpečením, jako spíše možností změny elektronicky uděleného hlasu. Tato možnost hraje v tomto případě naprosto zásadní roli. Možnost změny hlasu nabízí svým voličům Estonsko a v minulosti touto možností disponovali také norští voliči. Oproti tomu Švýcarsko a Nizozemsko tuto variantu svým občanům nenabídli, což se můžeme označit za slabiny daných systémů. Pokud volič touto možností disponuje je zachování tajného hlasování zabezpečeno mnohem lépe než v případě, že možností změny elektronicky uděleného hlasu volič nedisponuje. Změnu elektronicky uděleného hlasu můžeme označit jako pojistku svobodného hlasování. Toto řešení se jeví jako velmi dobré, pokud by došlo k nátlaku ze strany rodiny či k pokusu o kupčení s hlasy, kdy zároveň dochází k porušení principu tajnosti. Pokud má volič možnost svůj hlas změnit, rázem se tento problém stává zanedbatelným. Norsko nabízelo svým voličům možnost několikanásobné změny elektronicky nebo opětovně ve volební místnosti. Estonský volič má také možnost změnit svůj hlas neomezeně v období elektronického hlasování a poté ještě může provést změnu hlasu ve volební místnosti. V případě, že volič disponuje právem změny hlasu, je tajnost zajištěna mnohem lépe než v případě, kdy touto možností nedisponuje. Ve chvíli, kdy volič tímto právem nedisponoval mohlo docházet ke kolizím internetového hlasování s principy volebního práva.

Z hlediska principu rovnosti je nutné zajistit, aby hlas každého voliče měl stejnou váhu. Je tedy nutné zabránit tomu, aby nebylo možné hlasovat současně více způsoby. Toto země zajišťovaly většinou jednoznačným časovým vymezením, jednotlivých způsobů hlasování či v případě Švýcarska voličskou kartou, která se při využití jednoho způsobu automaticky stávala neplatnou pro další způsob hlasování. Pokud volič disponuje možností změny hlasu je vždy započítávám pouze poslední udělený hlas. To tedy znamená, že ani v tomto případě by nemělo docházet k porušení principů volebního práva.



Snaha o zavedení elektronické či internetového distančního hlasování byla zaznamenána v mnoha zemích. Ať už motivace k těmto projektům byla jakákoliv, je nutné vzít v potaz, že technologie nezastavíme, a tak jak se stávají součástí našeho běžného života, stávají se také nedílnou součástí toho politického. Internetové hlasování má zajisté mnoho výhod, mezi které můžeme zařadit zjednodušení hlasování, či lepší dostupnost voličům, nikoliv pouze těm zahraničním. Bohužel internetové hlasování s sebou také přináší mnohá úskalí, mezi které zajisté patří právě jeho kolize s principy volebního práva. Estonsko je v této oblasti velmi úspěšnou zemí a internetové hlasování se zde těší velké oblibě. A právě na příkladu Estonska můžeme vidět, že správné nastavení parametrů hlasování je naprosto klíčovou oblastí. Dokonce i takové věci, jako je doba trvání hlasování či správné načasování hlasování, které se mohou zdát na první pohled nepodstatné, mohou mít zásadní vliv na dodržování principů volebního práva. Dle mého názoru především parametry estonské internetového hlasování zabraňují kolizím s principy volebního práva, a tak by se právě tato země mohla stát v dalších pilotních projektech úspěšným vzorem pro ostatní.

## **Prameny a literatura**

### **Prameny**

A Service of the Confederation, cantons and communes. 2020. „Democracy, The Swiss political system“. *Ch.ch*. Dostupné na: <https://www.ch.ch/en/demokratie/voting-online> (25. 5. 2020).

A Service of the Confederation, cantons and communes. 2020a. „What is e-voting“. *Ch.ch* Dostupné na: <https://www.ch.ch/en/demokratie/voting-online/what-is-e-voting/> (25. 5. 2020)

Council of Europe. 2004. *Legal, Operational and Technical Standards for E-Voting. Recommendation Rec (2004) 11 and Explanatory Memorandum*. Strassbourg.

Council of Europe. 2020. „Elections and COVID-19, Council of Europe’s approach“. *Coe.int*. Dostupné na <https://www.coe.int/en/web/electoral-assistance/elections-and-covid-19> (10. 5. 2020)

Institut politického marketingu. 2015. „Slovník politického marketingu: Volební právo“. *Politickymarketing.com*. Dostupné na: <http://politickymarketing.com/glossary/volebni-pravo> (5. 2. 2020)

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. 2020. „Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.“ *Ohchr.org*. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (5. 5. 2020)

Mininwatts Marketing Group. 2019. „Internet Stats and Facebook Usage in Europe June 2019 Statistics“. *Internetworldstats.com*. Dostupné na: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe> (5. 2. 2020)

Ministry of Local Government and Modernisation. 2014. „Internet voting pilot to be discontinued“. *Regjeringen.no*. Dostupné na: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/Internet-voting-pilot-to-be-discontinued/id764300/> (25. 5. 2020)

POST CH AG. 2019. „Was ist E-Voting“. *Evoting.ch*. Dostupné na: <https://www.evoting.ch/> (5. 5. 2020)

Republique et canton de Geneve. 2020. „Statistiques Cantonales“. *Ge.ch*. Dostupné na: [https://www.ge.ch/statistique/domaines/17/17\\_03/tableaux.asp#11](https://www.ge.ch/statistique/domaines/17/17_03/tableaux.asp#11) (25. 5. 2020)

Spycher, Oliver. 2018. „Trust in E-voting.“ *Bk.admin.ch*. Dostupné na: <https://www.bk.admin.ch/bk/en/home/politische-rechte/e-voting/sicherheit-beim-e-voting.html> (27. 5. 2020).

Valimised. 2020. „Internet voting in Estonia“. *Valimised.ee*. Dostupné na: <https://www.valimised.ee/en/internet-voting/internet-voting-estonia> (10. 5. 2020)

Všeobecná deklaráce lidských práv. 2020. „Všeobecná deklaráce lidských práv“. *Un.org*. Dostupné na: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (5. 5. 2020)

## Literatura

Antoš, Marek. 2008. *Principy voleb v české České republice: [doplňeno o srovnání se státy Evropské unie]*. Praha: Linde.

Antoš, Marek. 2013. "Internetové hlasování a jeho kolize s ústavními principy volebního práva." *Správní právo 2013*, č. 3, 140-154. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/internetove-hlasovani-a-jeho-kolize-s-ustavnimi-principy-volebniho-prava.aspx> (5. 2. 2020)

Baldersheim, Harald, Jo Saglie, Signe B. Seggaard. 2013. *Internet Voting in Norway 2011: Democratic and Organisational Experiences*. Oslo: Institute for Social Research.

Barrat, Jordi i Esteve, Goldsmith, Ben, Turner, John. 2012. *Speed and Efficiency of the Vote Counting Process. Norwegian E-Vote Project*. Washington: International Foundation for Electoral Systems.

Blais, Andre. 2000. *Vote or Not to Vote. The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. Pittsburg: University of Pittsburg Press.

Brunclík Miloš. 2012. „Internetové volby a digitální propast: norský případ“. *Naše společnost*, č. 1, 9-18.

Brunclík, Miloš, Novák, Miroslav a kol. 2014. *Internetové volby. Budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?* Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON).

Burda, Karel. 2005. *Bezpečnost informačních systémů*. Brno: FEKT Vysokého učení technického v Brně. (104)

Čeněk, Aleš, Reterová, Sylvie. 2008. *Alternativní způsoby hlasování. Od tradičních metod k on-line volbám*. Olomouc: Periplum.

Filip, Jan. 1992. *Základní otázky volebního práva v ČSFR*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Chytilík, Roman et al. 2009. *Volební systémy*. Portál, s. r. o.

Jacobs, Bart, Pieters Wolter 2009. „Electronic Voting in the Netherlands: from early Adoption to early Abolishment“. Dostupné na: <http://www.cs.ru.nl/B.Jacobs/PAPERS/E-votingHistory.pdf> (25. 5. 2020)

- Klíma, Karel. 2016. *Ústavní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Krejčí, Oskar. 2006. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing.
- Loeber, Leontine. 2014. „E-voting in the Netherlands; past, current, future?“ Dostupné na: [https://www.researchgate.net/publication/301547849\\_E-voting\\_in\\_the\\_Netherlands\\_past\\_current\\_future](https://www.researchgate.net/publication/301547849_E-voting_in_the_Netherlands_past_current_future) (14. 5. 2020)
- Lubis, M., Kartiwi, M., Zulhuda, S. 2018. „Current State of Personal Data Protection in Electronic Voting: Criteria and Indicator for Effective Implementation.“ *Telkomnika* 16, 290-301. Dostupné na: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=7943a163-dc0a-41a6-ad4e-f7ffa11214b6%40pdc-v-sessmgr04> (10. 5. 2020)
- Lundell, Jonathan. 2007. *Review – Second Report of the Irish Commission on Electronic Voting*. Dostupné na: <http://www.mcdougall.org.uk/VM/ISSUE23/ISSUE23.pdf>
- Madise, Ülle, Vinkel, Priit. 2011. „Constitutionality of Remote Internet Voting: The Estonian Perspective“. *Juridica International* 1. 4-16. Dostupné na: [https://www.researchgate.net/publication/281318412\\_Constitutionality\\_of\\_Remote\\_Internet\\_Voting\\_The\\_Estonian\\_Perspective](https://www.researchgate.net/publication/281318412_Constitutionality_of_Remote_Internet_Voting_The_Estonian_Perspective) (26. 5. 2020)
- Maurer, Driza, Ardita a Barrat Jordi. 2017. *E-Voting Case Law*. New York: Routledge.
- Solvek, Mihkel, Vassil, Kristjan. 2016. *E-voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments Over Ten Year*. University of Tartu: Johan Skytte Institute of Political Studies.
- Reterová, Sylvie. 2008. *Alternativní způsoby hlasování: od tradičních metod k on-line volbám*. Olomouc: Periplum.